

NORDBAT II skolan i VARES

Av chefen för 8.pansarskyttekompaniet/BA 01, major Håkan Birger. Kompaniet grupperat i och omkring staden VARES 1993/94.

På morgonen den 23 oktober vid möte hos den kroatiska brigadstaben (Bobovac) i närheten av vår camp, framkom det att strider utbrutit i de sydöstra delarna av kompaniområdet, vid byarna Mir (kroatisk) och Stupni Do (muslimsk). Där får jag då veta att ledningen blivit utbytt och ser med egna ögon hur polischefen förs bort med handfängsel.

Då jag besöker plutonchefen väster om Vares den 24 oktober, kommer det fram en kvinna och på knagglig tyska berättade hon om hur många män och pojkar blivit fängslade och inlåsta i en av Vares skolor. Jag lämnade platsen och begav mig åter till Vares. Skolan ligger granne med rådhuset och mittemot ligger det en polisstation. Jag beordrade också fram en sjukvårds Sisu (hjulgående och bepansrad) till platsen framför rådhuset. Jag gick in i polisstationen samt begärde att få träffa den som är chef. De närvarande poliserna verkade rädda och nervösa, säger att deras chef inte finns tillgänglig och ber oss att återkomma. Inga av de kroatiska cheferna har varit tillgängliga under dagen och jag började att tappa tålamodet. ”Var vänlig och ring upp honom och säg att jag vill prata med honom.” De ringde och samtidigt bjöd de på kaffe. Jag tog plats i soffan mittemot skrivbordet. Mottagaren av telefonsamtalet blir arg och skäller ut den polisman som ringde så att även vi hör detta. Han lägger på luren, rycker på axlarna och säger att vi får återkomma. Jag greppade då min hjälm som ligger på golvet, sveper den i en cirkel bakom axeln och drämmer den med all kraft i skrivbordet bland papper och kaffekoppar, samtidigt som jag skriker; ”Nu är jag trött på att ingen chef vill prata med mig. Jag vet och du vet vad som pågår i skolan mittemot och det kommer en dag då krigsförbrytare kommer att ställas till svars för brott under detta kriget. Visa mig listan över fångarna”. Jag misstänkte att de i sann öststatsanda säkert hade fört upp alla som hölls inlåsta, och se, det stämde. Nervöst visade han mig några papper där namnen var uppskrivna med nummer till vänster. Snabbt ögnade jag igenom listorna och såg att det var 233 namn. Sedan insåg han sitt misstag och slet tillbaka papperna. Innan jag gick så sade jag; ”Då vet både du och jag hur många som blivit inlåsta, hälsa dina chefer att om inte alla kommer ut levande, så är de ansvariga för krigsbrott.”

Vi behöll våra vagnar ute över natten och framför rådhuset. Detta irriterade kroaterna och de lät meddela att vi skulle dra in dessa, annars skulle de förintas. Något hot som jag inte tog på allvar. Framåt klockan 22.00 får jag då via radio veta att soldaterna nere i Vares utsatts för hot och de frågade om de skulle vara kvar, vilket jag ansåg att de skulle. Jag tog det bara för tomma hot och trodde inte de skulle göra något. Strax därefter kommer de första skotten och när jag är på väg mot stabstältet ser jag mynningsflammor från vägen mot campen och spårljus såväl över campen som nere över Vares. Samtidigt hör jag också dova knallar. Sisun vid rådhuset har dragit sig ur under pågående byte där båda vagnarna blir beskjuta med eldhandvapen och bekämpade med handgranater. De återkommer senare till campen med söndriga däck.

Tidigt den 25 oktober anländer förstärkningar. Genom växelvis framryckning på morgonen återtog vi åter kontrollen över Vares och vi var tillbaka på de platser vi lämnat på natten. Vi grupperade sedan med tre vagnar på det lilla torget framför skolan, rådhuset och polisstationen. Tanken var att ta oss in i skolan, vilket vi dock fick skjuta lite på framtiden. Ett hundratal HVO soldater började att gruppera längs med gatorna fram till torget och även i byggnader samt på taken.

En reporter med kameraman hade också anlånt till platsen. Han frågade mig vad som skulle ske; ”Vänta och se”, svarade jag. Okej, okej svarade han och gick till sin kameraman. Stämningen var nu mycket uppskruvad med soldater i eldställningar från såväl oss och från HVO. Vi ser att kameramannen ställer kameran på gatan, zoomar in en av våra vagnar, börjar att spela in med

kameran och sedan lämnar de båda platsen i sin bil. Jag inser att ett försök nu att ta sig in i skolan skulle med all sannolikhet innebära full strid. Att en mycket erfaren reporter lämnar platsen med kameran påslagen var också en klar varningssignal för oss. Vi beslutade att lugnt och fint lämna platsen, men kvarstanna med en vagn. Sedan blev det förhandlingar med Bobovac brigaden. Vi fick efter förhandlingar tillstånd att besöka fångarna, vilket major Daniel Ekberg fick göra tillsammans med tolk, läkare och två av våra MP soldater. I princip alla fångarna bar märken efter misshandel.

Snaran runt Vares drogs åt från alla håll, utom i öster mot serb kontrollerat område, och därmed blev förhållande ombytta. Flyende civila längs med vägarna tog med sig av vad de kunde bära. Bilder som jag sett från tidigare krig, men nu fick se i verkligheten. Man brände sina hus och sköt sina djur. Det låg döda kor och hästar överallt. På morgonen den 3 november stod Bobovac brigadens högkvarter i lågor.

Under förmiddagen den 3 november gjorde vi inbrytning i den södra skolan dit fångarna hade flyttats, FN flagg fästes på taket och soldater med kulsprutor, utlagd taggtråd och med sina pbv:er grupperade utanför. Samtidigt tog vi även hand om 27 misshandlade fångar i en byggnad längre söder ut, vilket vi hade fastställt genom egen spaning. Hela tiden hördes enstaka skott från eldhandvapen runt om i Vares. Inga poliser eller soldater ur HVO syntes till och vi släppte ut de fd fångarna bland tillströmmande anhöriga under vårt skydd. Mycket kramande och glädjetårar. Alla 233 kunde återvända till sina familjer. Vi fick också veta att efter den 25 oktober hade all misshandel upphört.

Skolan vid rådhuset döptes senare till NORDBAT II skolan och denna skylt hängdes upp i anslutning till huvudingången.